

REALIZEM

Po romantiki - 2/2 19. stol. Tudi oznaka za vse verjetne zgodbe. Nasprotje je fantastično. Začne se z revolucijo 1848. Tačas nastajajo ind. naselja, delavska gibanja, znanstveni socializem.

A. Comte: knjiga Tečaj pozitivne teorije, sodobnik romantikov, umre 1857. Filozofija, ki se ukvarja s dokazljivimi stvarmi.

Francozi: Stendhal (Rdeče in Črno), H. de Balzac (človeška komedija), G. Flaubert (gospa Bovary), E. Zola, G. de Manpassant;

Rusi: N. Gogolj (Plašč, Mrtve duše, Revizor), L. Tolstoj (Vojna in mir, Ana Karemina, Vstajenje), J. Turgenjev (Očetje in sinovi), F. Dolstojevski (Zločin in kazen), A. Čehov;

Angleži: Ch. Dickens (David Copperfield), W. Tackeray (Semenj ničevosti), Mark Twain, Teodor Dreiser, George Sant;

Nemci: G. Keller, G. Hauptmann;

Poljska: Senkijevič (Ouo Vadis - zg. Romani);

Norveška: H. Ibsen

RUSIJA:

Razvija se od 1830 dalje. Še vedno veliko romantikov (Puškin), pisali vse sorte. *Jevnegij Onjegin* jeromantični junak, dogaja se v realnem času. Gogolj je izdajal v 30 letih, po *Jevneginu* izide *Revizor*. V Rusiji malo industrije, urejena fevdalno.

Gogolj - Plašč: kratka novela, en dogodek (kraja plašča). Glavno osebo predstavi kot majhnega, neopaznega 50letnika, ki se noče postavljat v ospredje. Akakij je odraščal v mestu Petersburg, je nižji uradnik, pisatelj razloži vse o njem. Je tipičen predstavnik meščanske družbe. Dogodkov je več, a brez njih ne bi bilo osrednjega dogodka. Pripovedovalec je tretjeosebni, naklonjen Akakiju. Zgodba se konča s fantastičnimi elementi (romantičnost).

Gogolj - Mrtve duše: roman, hotel napisat v treh delih kot Dantejeva *Božanska komedija*. 1. del predstavlja temen del ruskega podeželja → goljuf Čikikov hodi od posesti do posesti in kupuje mrtve duše - seznam umrlih... 2. del je bil napisan, a ga je Gogolj sežgal, 3. del ni bil nikoli napisan.

Gogolj - Revizor: tipična komedija v 30. letih s satiričnimi (kritičnimi) elementi. Uradniki v manjših mestih svobodni, občasno jih nadzoruje samo revizor. Ljudje ga pričakujejo. Pride nekdo v mesto → vsi mislijo, da je on revizor. Zaroči glavarjevo hči. Na pošti odda pismo in oddide. Poštar slučajno prebere... Ko se hudo skregajo, pride pravi revizor. Sledi nemi prizor...

L. N. Tolstoj: Rojen 1828 na družinskem posestvu na Jasni Poljani, bili so podeželjski plemiči. Ni imel srečnega otroštva, zgodaj izgubi starše. Študira farmacijo in pravo. Potuje po Evropi, udeleži se Krimske vojne. Pri 30ih se poroči in živi na Jasni Poljani. Potem 15 let najbolj plodno pisno obdobje. Bil je kritičen do države in cerkve. 1901 ga izobčijo, postal znan. 1910 začne živeti azteško, zbolel, istega leta umre, pokopan doma.

Tolstojanstvo - odnos do življenja in vere - vrnil naj bi se k prvotnemu krščanstvu. Bil je *utopist* - predstavlja idealno družbo (cerkev odveč). Negativno razporejen za državo in cerkev, proti vsaki revoluciji. Reklo: uživaj dokler lahko. Na koncu najde iskanega boga - življenje.

Dela: kratka pripovedna proza (Sevartopolske povesti), dramatike, 3 romani: *Vojna in mir* (60 let), *Ana Karenina* (70 let), *Vstajenje* (80 let) - problem očiščenja človeka.

L. N. Tolstoj - *Vojna in mir*: od '64 do '69, je epopej: značilnosti romana in epa (družbene zadeve). Je zgodovinski roman. Govori o dogajanjih v času 1805-12 → čas Napoeonovih vojen, kako prodre do Moskve, kako se umika, doživi polom... Ta del je *vojna*. Je nekaj zg. oseb in izmišljene. Dodane so še zasebne zgodbe (zaroka Rostove z Bolgonskim, tolstojanstvenik Benzuhov, se poroči z Rostovo).

L. N. Tolstoj - *Ana Karemina*: značilen roman. Osrednja oseba ženska, dogajanje v sodobnem času in sodobni družini. Po volji staršev poročenaz Kareminom. Odpravi se k bratu. Na postaji sreča gospejinega sina - ljubezensko razmerje. Ana zapusti moža. Družba ju izolira. To ju moti, ona naredi samomor - skoči pod vlak, on se gre borit proti Turkom. Podeželjski plemič Lemim je nositelj tolstojanstva - človek skupaj z zemljo. V bistvu gre za družinske zadeve.

Dolstojevski: zadnji ruskih realistov - 1821, plemiškega rodu. Po materini smrti gre v vojaško šolo, ostane brez staršev. Posveti se pisanju, hitro zaslovel. 1848 → *Bedni ljudje* - vidi se da je talent. Vključi se v debatni krožek, ga zaprejo. Dobi 8 let aresta. Se poroči. *Dela* pri časopisih, potuje v tujino. V Rusijo se vrne v 70ih, 1881 umre v Petersburgu.

Napiše *Ponižani in razžaljeni*, spomin na Sibirijo *Zapiski iz mrtvega doma*, 1866 *Zločin in kazen*, roman *Idiot*, med 78-80 *Bratje Karamazovi*, *Besi*...

Dolstojevski - *Idiot*: opiše plemenitega človeka, ki mu je podoben.

Dolstojevski - *Besi*: skuša podret vse vrednote starejše generacije.

Dolstojevski - *Bratje Karamazovi*: najpomembnejši, ni dokončan. Oče K. je negativni lik starca, ki ga zalezuje mlado dekle. Všeč je njegovemu starejšemu sinu Dimitriju. Dimitrij zapusti vojsko in želi svoj del bajte. 2. sin Ivan več razmišlja. 3. Aljoša je dober, pobožen, hoče v samostan. 4. nezakonski je pri njemu kot lakaj. Razen Aljoše očeta vsi zelo sovražijo. Nekdo ga ubije, obdolžijo Dimitrija. Pravi storilec (4. sin) se obesi. Ivan, ki ga naštima, znori. Ostane Aljoša. Tu se roman konča, čeprav ga je hotel nadaljevati.

Dolstojevski - *Zločin in kazen*: 1866, glaven študent Raskolničkov, živi bedno, pod vplivom filozofije - ničejanstvo. Delil na dve skupini → 1. majhna skupina je sposobna za vodenje, več jim je dovoljeno. Množica - drhal - se šteje v prvo skupino. Sklene ubit starko, ki živi s sestro. Razmišlja bi ali nebi. Enkrat se odloči, ker misli da bo sama. Gre in jo ubije. Sestra pa je doma - ubije tudi njo. Izvede popoln umor. Vest ga izda, obsodijo ga na Sibirijo. Neka ženska mu vrne smisel življenja.

FRANCIJA:

Začne se prej kot drugod. Močno industrijsko razvito. Predstavniki: Balzac, Stendhal, Fever.

Stendhal: prvi prestavnik, še pod vplivom romantike. Pravo ime H. Beyle, rojen 1783, iz meščanske družine. Doživi padec Napoleona. Udeležen v vojnah, zato kasneje nezaželen - živi v Italiji. Dela kot trgovski konzul. Umre 1842 v Parizu. Pisal je prozo (Rdeče in Črno), eseje...

Stendhal - Rdeče in Črno: dogajanje po Napoleonovem padcu, osrednja oseba izmišljena - Julien Sorel. Nekaj podobnega se je v resnici zgodilo. Izhaja iz revne obrtniške družine, oče proti izobraževanju. Julien si za vzor vzame Napoleona. Brezobzirno se skuša povzpeti, postal hinavski, imel dober spomin - nauči se sv. pisma. Ve da lahko uspe v vojski (rdeče) ali v cerkvi (črno). Zaplete se z županovo ženo. Zaljubi se v plemkinjo, načrtujeta pobeg, gre mu za denar. Županova žena ga razkrije. Zgubi živce in pri maši ubije neko ženko. Na koncu mu sodijo.

Balzac: rojen 1799 (kot Puškin), meščanskega porekla, živel v Parizu, študiral pravo, do 30 leta napisal kolportajni roman, hotel se je povzpeti v družbi. Postal enakopraven član visoke družbe. Zg. roman Vstajniki - prvi pomembnejši. Začel ustvarjat človeško komedijo. Kritiziral meščanstvo. Umre 1850.

Balzac - Človeška komedija: cikel romanov in novel → 90 enot (24 romanov). Imajo skupne lastnosti, sodobni čas (po Napoleonu). Hoče prikazat zgodbe skozi značaje. Hotel je napisat še več. Proučuje meščansko družbo, jo kritizira in se obenem hoče povzpeti. Kritizira kapitalizem, a se zaveda nujnosti. Teksti se dopolnjujejo (sestavljanka). 3 osebni vsevedni pripovedovalec. V romanih okoli 2000 - 3000 oseb (pomembnih), 500 jih nastopa vseskozi (Rastignac, Vantrín...). Zaradi obsežnosti se razdeli notranje še na:

- I. študije značajev (oče Goriot) - prizori iz meščanskega življenja
- II. Filozofske študije (Šagrimova koža) - fantastični elementi
- III. Analitične študije - en roman Srečni zakon

Vsi imajo skupen cilj - prikazat družbo.

Balzac - Oče Goriot: 2 osebi - oče Goriot in Rastignac, nastane '33, dogaja se v Parizu, penzionu, gospa oddaja prenočišča. Goriot ima dve hčeri - da jima vse. Ko umre ne prideta na pogreb. Zaključek: napoveduje svoj preboj v družbi. Tudi romantičnost: Votrin - skrivnostna osebnost, Goriot - pretirana čustva.

G. Flaubert: skrajna faza realizma, rojen 1821, meščanska družina. Študira pravo, potuje. Vrne se, živi odmaknjeno življenje. Umre 1880. Glavna dela je proza - romani, novele, nekaj romantike in naturalizma.

Flaubert - Gospa Bovary: o ženski in njenih problemih v družbi. Ženska naj bi skrbela samo za družino. Glavni problem je izobraževanje. Najprej v samostanu pri nunah - se ne nauči pravih stvari življenja. Njen oče si zlomi nogo - k njemu pride zdravnik. Ema se z njim poroči. To pa ni tisto kar je pričakovala. Ema vedno bolj ranljiva. Imata hčerko, s katero se ne ukvarja veliko. Ema hoče pobegniti z plemičem. Zboli. Postavljena pred škandal in rubežem. Popije strup za podgane, dolgo umira. Hčerka ustane brez vsega.

NATURALIZEM:

Skrajni realizem. Prikaže fotografski posnetek družbe in tisto stran, katero se prej izogibajo - socialno dno na grob način. **E. Zola** - odpira tabu teme.

Naturalizem obstaja samo v Franciji (samo tu pišejo o takem - moralno osebo ne obsoja...)

eksperimentalni roman - pisatelj kot znanstvenik. Zbere gradivo, v tem okolju nekaj časa živi. Osebe postavlja v določene položaje in z njimi poskuša...

E. Zola: rojen 1840 v Parizu, mlajši realist. Pomembnejša dela 70/80 v razcvetu naturalizma. Ukvarja se z novinarstvom in založništvom, od 80 samo še pisal. Napisal cikel 20 romanov - Rangon. Najbolj znana *Germinal* in *Beznicca*. Obtožuje državo in sodstvo - dvigne prah. 1902 ga najdejo zadušenega s plinom.

Guy de Mantpassant: rojen 1850, edini plemič, nekaj časa uradnik. Po letu 80 se posveti pisanju. '92 hoče naredit samomor, gre v senatorij. Osrednji dogodek je bil ponavadi ironičen odnos do oseb. Novela *Starec*. napiše 200 novel - 16 zbirk.

Guy de Mantpassant - *Nakit*: nižje uradništvo, zakonski par Loisel, na ples nekega ministra... izkaže se, da je ogrlia ponaredek...

NORVESKA:

Drama se spremeni. V zgodbah in sceni ni nič realizma. Ne temelji na slavni osebah ali božanstvih. Najbolj značilna je drama (ne trag. ne kom.) v meščanski skupini (ne bogovi ne vzvišeni ljudje), veliko kritike.

H. Ibsen: najpomembnejši dramatik. Norveška je v zaostanku za večjimi narodi. Rojen 1828 (Tolstoj), ustvarjal šele po 80ih. Doma tolčejo revščino. Zbira denar za študij. Začne pisati, začetek z poezijo, potem dramatika. Dobi štipendijo za šolanje v tujini - tam preživi 25 let. 1891 se vrne. Umre 1906.

Dela razdeljena na tri faze:

I. zgodnja: romantično obarvano (Pier Gynt)

II. realistično - naturalistična (Stebri družbe, Strahovi...)

III. Vpliv nove romantike (Rosmesholm, mali Eyolf)

ibsenovka: nov tip drame: postavitev, zgradba realistična, postavljeno v meščansko okolje.

romantika	realizem
čustvo	razum
idealizem	materializem
subjektivnost	objektivnost
lirika	roman, novela
fantazija	realno
zgod. eksotika	sodobni čas
izjemni junaki	tipični junaki
estetske vloge	družbene vloge